Leren basisschoolleerlingen meer woorden van teksten met veel onbekende woorden, dan van teksten met weinig onbekende woorden?

Beantwoord door Ellen van Drie, Elly Koutamanis en Niek van den Berg (kennismakelaars Kennisrotonde)

9 december 2024

KR.1846

Kort antwoord

Het is niet duidelijk welk aantal of aandeel onbekende woorden in een tekst het meest gunstig is om nieuwe woorden te leren. Hier is namelijk nauwelijks onderzoek naar gedaan. Uit één studie kan worden afgeleid dat leerlingen meer nieuwe woorden leren uit teksten die voor een groter deel uit bekende woorden bestaan dan uit teksten met een kleiner aandeel bekende woorden. Tekstbegrip lijkt hierbij een rol te spelen: als de context voldoende duidelijk is, kunnen leerlingen de betekenis van nieuwe woorden daar gemakkelijker uit afleiden. Verder helpt het als leerlingen nieuwe woorden vaker en in verschillende contexten tegenkomen. Op die manier wordt er steeds nieuwe informatie over het woord toegevoegd aan de al bestaande kennis over het woord.

Antwoord

Iemands woordenschat is te zien als een netwerk van kennis over woorden en betekenissen of concepten, opgeslagen in het langetermijngeheugen. Wie een nieuw woord leert, voegt hier nieuwe kennis aan toe en koppelt die aan kennis die al eerder is opgedaan.

Kinderen leren nieuwe woorden onder andere uit het (voor)lezen van teksten (Mol & Bus, 2011; Kennisrotonde, 2024a). Voor de ontwikkeling van de woordenschat is het belangrijk dat zij teksten aangeboden krijgen met een rijk en gevarieerd woordenaanbod, waarin ook woorden staan die zij nog niet kennen of die minder frequent voorkomen (Adams, 2010; Berardo, 2006; Kennisrotonde, 2024a).

Aanwijzing dat aandeel onbekende woorden in een tekst niet te groot moet zijn

Het is niet duidelijk welk aantal of aandeel onbekende woorden in een tekst het meest gunstig is om leerlingen nieuwe woorden uit de tekst te laten leren. Hier is namelijk nauwelijks onderzoek naar gedaan. Wel zijn er aanwijzingen dat leerlingen nieuwe woorden leren als zij teksten lezen die veel bekende woorden, maar ook een zeker aandeel onbekende woorden bevatten. Dit komt naar voren uit een quasi-experimentele studie waarin leerlingen (in elk geval op korte termijn) meer nieuwe woorden bleken te leren wanneer ze een groter deel van de woorden uit een tekst al kenden (Goossens & Vermeer, 2009). In deze studie kregen 175 leerlingen uit groep 6 zes verschillende informatieve en verhalende teksten van elk

300 à 400 woorden te lezen, met variërende verhoudingen tussen bekende en onbekende woorden. Leerlingen maakten voor en nadat ze de teksten lazen een woordenschattoets die specifieke woorden uit de teksten bevatte. Bij teksten die voor minimaal 89% uit bekende woorden bestonden, kenden de leerlingen bij de natoets gemiddeld minimaal één nieuw woord. Bij lagere percentages was deze leerwinst kleiner. Het is echter niet bekend of dezelfde uitkomsten ook gelden voor andere leeftijdsgroepen, langere teksten of andere soorten woorden. Daarnaast is niet onderzocht of deze nieuwe woorden ook in het langetermijngeheugen werden opgenomen, waardoor niet met zekerheid gezegd kan worden of de leerlingen echt hun woordenschat uitbreidden.

Voor opname in het langetermijngeheugen en dus in de woordenschat is het belangrijk dat leerlingen dezelfde nieuwe woorden regelmatig tegenkomen in verschillende contexten. Dit kan bijvoorbeeld door meerdere rijke teksten over een onderwerp te lezen en/of te bespreken. Als leerlingen een woord vaker horen, zien of zelf gebruiken, wordt de kans groter dat het goed in hun langetermijngeheugen wordt opgeslagen (Dickinson et al., 2019; Murphy et al., 2009; Kennisrotonde, 2024b).

Samenhang tussen nieuwe woorden leren en tekstbegrip

Het leren van nieuwe woorden uit teksten lijkt niet alleen samen te hangen met het aandeel al bekende woorden in een tekst, maar ook met de mate waarin lezers begrijpen wat de tekst als geheel betekent (hun tekstbegrip) (zie bijvoorbeeld Cain et al., 2004; Suggate et al., 2018). Ook uit het onderzoek van Goossens en Vermeer bleek een relatie tussen tekstbegrip en de mate van nieuwe woorden leren. Swart en Verhoeven (2022) beredeneren de relatie tussen woordenschat, tekstbegrip en het leren van nieuwe woorden als volgt: als een leerling veel woorden uit de tekst kent, helpt dit om de tekst beter te begrijpen, en een beter tekstbegrip zorgt er weer voor dat de leerling gemakkelijker nieuwe woorden uit de tekst leert. Het is dan aannemelijk dat leerlingen de betekenis van nieuwe woorden beter kunnen afleiden wanneer ze veel van de omringende woorden kennen en wanneer ze de tekst beter begrijpen. Tegelijkertijd is hun tekstbegrip beter als zij meer woorden uit de tekst kennen (zie bijvoorbeeld Goossens & Vermeer, 2009; Hsueh-Chao & Nation, 2000; Laufer, 1989; Laufer & Ravenhorst-Kalovski, 2010; Schmitt et al., 2011).

Geraadpleegde bronnen

Adams, M. J. (2011). Advancing Our Students' Language and Literacy: The Challenge of Complex Texts. *American Educator*, *34*(4), 3-11.
Berardo, S. (2006). The use of authentic materials in the teaching of reading. *The Reading Matrix*, *6*(2), 60-69.
Cain, K., Oakhill, J., & Lemmon, K. (2004). Individual differences in the inference of word meanings from context: The influence of reading comprehension, vocabulary knowledge, and memory capacity. *Journal of educational psychology*, *96*(4), 671-681.
Dickinson, D. K., Nesbitt, K. T., Collins, M. F., Hadley, E. B., Newman, K., Rivera, B. L., Ilgez, H., Nicolopoulou, A., Golinkoff, R. M., & Hirsh-Pasek, K. (2019). Teaching for breadth and depth of vocabulary

knowledge: Learning from explicit and implicit instruction and the storybook texts. *Early Childhood Research Quarterly*, *47*, 341-356.
Goossens, N., Vermeer, A. (2009). Wat Is Een Optimale Tekstdekking? Woordkennis En Tekstbegrip In Groep 6. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen*, *82*(1), 81-92.
Hsueh-Chao, M., & Nation, P. (2000). Unknown Vocabulary Density and Reading Comprehension. Reading in a Foreign Language. 13(1), 403-430.
Kennisrotonde. (2024a). *Wat is de invloed van het gebruik van rijke taal en rijke teksten op de taalvaardigheden van basisschoolleerlingen?* (KR. 2050)
Kennisrotonde. (2024b). *Welke didactiek en werkvormen t.a.v. woordenschat dragen eraan bij dat de woordkennis van leerlingen vanaf groep 4 toeneemt en beklijft?* (KR. 2051)
Laufer, B. (1989). What percentage of text-lexis is essential for comprehension? In C. Laurén & M. Nordman (Eds.), *Special language: From humans to thinking machines* (pp. 316–323). Multilingual Matters.
Laufer, B., & Ravenhorst-Kalovski, G. C. (2010). Lexical threshold revisited: Lexical text coverage, learners' vocabulary size and reading comprehension. *Reading in a Foreign Language*, *22*(1), 15-30.
Mol, S. E., & Bus, A. G. (2011). To read or not to read: a meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychological bulletin*, *137*(2), 267-296.
Murphy, P. K., Wilkinson, I. A., Soter, A. O., Hennessey, M. N., & Alexander, J. F. (2009). Examining the effects of classroom discussion on students' comprehension of text: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology*, *101*(3), 740-764.
Schmitt, N., Jiang, X., & Grabe, W. (2011). The percentage of words known in a text and reading comprehension. *The Modern Language Journal*, *95*(1), 26-43.
Suggate, S., Schaughency, E., McAnally, H., & Reese, E. (2018). From infancy to adolescence: The longitudinal links between vocabulary, early literacy skills, oral narrative, and reading comprehension. *Cognitive Development*, *47*, 82-95.
Swart, N., & Verhoeven, L. (2022). Zonder woordkennis geen begrip. In T. Houtveen & R. van Steensel (Eds.), *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen* (pp. 37-57). Eburon/Stichting Lezen.

Meer weten?

Op Onderwijskennis is de themapagina Woordenschat te vinden.

Over deze vraag

Opgesteld door:	Ellen van Drie, Elly Koutamanis en Niek van den Berg (kennismakelaars Kennisrotonde)
Vraagsteller:	leesconsulent bibliotheek
Geraadpleegde experts:	Erna van Koeven (expert taaldidactiek), Nicole Swart (expert lees- en woordenschatonderwijs)
Onderwijssector:	po

Trefwoorden: lezen, woordenschat, taalontwikkeling, rijke teksten, tekstbegrip

Referentie: Kennisrotonde. (2024). *Leren basisschoolleerlingen meer woorden van teksten met veel onbekende woorden, dan van teksten met weinig onbekende woorden?* (KR. 1846)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.